

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ОСОБИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Ольга І. Тищенко¹, Олена А. Лейба¹, Іван А. Тітко²

¹ *Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

² *Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Україна*

Вступ: Стаття присвячена дослідженню актуальних питань забезпечення прав осіб, які страждають на психічні розлади та щодо яких здійснюється кримінальне провадження по застосуванню примусових заходів медичного характеру (далі – ПЗМХ). Дослідження здійснено у контексті міжнародних стандартів та інтерпретаційної практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ або Суд).

Мета: Метою даної роботи є аналіз міжнародних актів в частині захисту прав психічно хворих осіб при застосуванні до них примусових заходів медичного характеру; виокремлення та аналіз ключових позицій ЄСПЛ у контексті дотримання права особи на свободу та особисту недоторканність (ст. 5 § 1 (е) The European Convention on Human Rights (далі – Конвенція)) та права на справедливий судовий розгляд (ст. 6 Конвенції) у кримінальних провадженнях щодо застосування ПЗМХ; аналіз правозастосовної практики та діяльності експертів-психіатрів на предмет дотримання європейських стандартів захисту прав осіб з психічними розладами, щодо яких здійснюється кримінальне провадження.

Матеріали та методи: При підготовці статті використано: оприлюднені наукові дослідження; положення міжнародних нормативних актів у сфері надання психіатричної допомоги; правові позиції ЄСПЛ щодо дотримання прав осіб, які страждають на психічні розлади (проаналізовано 15 рішень, у яких ЄСПЛ торкався означених питань у контексті вимог статей 5 та 6 Конвенції); кримінальне процесуальне законодавство зарубіжних держав (Білорусії, Казахстану, Молдови, Російської Федерації, Естонії, Узбекистану, ФРН); результати проведеного авторами анкетування 20 лікарів-психіатрів та експертів.

Для досягнення поставленої мети в процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, зокрема порівняльно-правовий метод, системно-структурний метод, метод узагальнення, метод аналізу і синтезу, метод соціологічних досліджень, метод експертних оцінок та ін.

Результати: виокремлені та узагальнені позиції ЄСПЛ стосовно: а) мінімальних умов, без дотримання яких особа не може вважатися «психічно хворою» та бути позбавлена волі; б) аспектів, які враховуються ЄСПЛ у межах кожної мінімальної

умови у контексті забезпечення права особи на свободу та особисту недоторканність (ст. 5 § 1 (е) Конвенції); в) особливостей особистої участі особи, яка страждає на психічний розлад, у судовому розгляді щодо застосування ПЗМХ з позиції дотримання її права на справедливий судовий розгляд (ст. 6 Конвенції). Виявлено та проаналізовано ступінь екстраполяції вказаних позицій на діяльність лікарів-психіатрів.

Висновки: сучасна практика застосування у кримінальному провадженні ПЗМХ не повною мірою відповідає міжнародним стандартам та правовим позиціям ЄСПЛ в аспекті забезпечення особі, яка страждає на психічний розлад, права на свободу та особисту недоторканність та права на справедливий судовий розгляд (зокрема, не завжди дотримуються мінімальні умови, без дотримання яких особа не може вважатися «психічно хворою» та бути позбавлена волі).

Ключові слова: кримінальне провадження, практика ЄСПЛ, примусові заходи медичного характеру, психіатрична допомога, психіатрична експертиза.

ОРГАНІЗАЦІЯ З БЕЗПЕКИ ТА СПІВРОБІТНИЦТВА В ЄВРОПІ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА НАПрН УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «WIADOMOSCI LEKARSKIE»

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРУПА
МІЖНАРОДНОЇ АСОЦІАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ МЕДИЧНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Матеріали Медико-правового форуму

(м. Харків, 6 грудня 2019 р.)

Харків
«Право»
2019

УДК 342.951:61:33.021.8(477)

К65

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
вченою радою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України
(протокол № 9 від 27 листопада 2019 року)*

Опубліковано в авторській редакції

Відповідальна за випуск к. ю. н. А. В. Калініна

Конституційні засади медичної реформи в Україні : матеріали Медико-пра-
К65 вового форуму (м. Харків, 6 груд. 2019 р.). – Харків : Право, 2019. – 104 с.

ISBN 978-966-937-836-1